

Edukace jedinců s LMP

PhDr. Mgr. Soňa Chaloupková, Ph.D.

Jaro 2012, Pdf MU

Kontakt

e-mail: chaloupkova@ped.muni.cz

Katedra speciální pedagogiky

Poříčí 9, 1. patro, pracovna č. 104

tel.: 54949 5144

Zákon č. 561/2004 Sb., § 16 Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami:

Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) je osoba se:

Zdravotním postižením – MP, TP, ZP, SP, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus, PU, PCH.

Zdravotním znevýhodněním – zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc, lehčí zdravotní poruchy vedoucí k PU, PCH.

Sociálním znevýhodněním – rodinné prostředí s nízkým socio-kulturním postavením, ohrožení soc. patologickými jevy, nařízená ÚV, uložená OV, postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území ČR.

Řadíme sem také žáky s mimořádným nadáním.

Charakteristika mentálního postižení

Mentální postižení (AAMR, AAIDD 2010):

American Association of Intellectual and Developmental Disabilities (www.aidd.org)

Mentální postižení (intellectual disability) je charakterizováno významným snížením intelektových funkcí a adaptačního chování, které se projevují v mnoha každodenních sociálních a praktických dovednostech. Toto postižení se objevuje před 18 rokem života. Intelektové funkce se vztahují ke všeobecným psychickým schopnostem, jako je schopnost učit se, usuzovat, řešit problémy a další.

Snížení intelektových schopností (IQ 70-75).

Snížení adaptačního chování (pojmové myšlení, sociální dovednosti, praktické dovednosti).

Snížení adaptačního chování:

pojmové myšlení = jazykové schopnosti, gramotnost, představy o počtu peněz, o čase, o číslech, sebeovládání.

sociální dovednosti = vztahy mezi lidmi, sociální zodpovědnost, sebevědomí, opatrnost, řešení sociálních problémů, schopnost podřídit se společenským pravidlům, schopnost odolat nástrahám.

praktické dovednosti = sebeobsluha, pracovní dovednosti, péče o zdraví, cestování, denní řád, bezpečnost, manipulace s penězi, používání telefonu.

Pseudooligofrenie

= **zdánlivá mentální retardace (dříve sociální debilita)**

Nejde o poškození psychického vývoje vlivem postižení CNS.

Získaný stav, často způsobený zanedbaností v důsledku vlivu nevhodného sociálního a výchovného prostředí.

Intelligenční kvocient bývá snížen o 10 – 20 bodů.

„hraniční pásmo mentální retardace“ či „mentální subnorma“.

Etiologie (příčiny vzniku) mentálního postižení

Různá hlediska vysvětlující příčiny vzniku mentálního

Nejčastější kategorizace příčin mentálního postižení:

Endogenní (vnitřní) X exogenní (vnější) příčiny.

Mentální retardace vrozená X mentální retardace získaná (demence) x pseudooligofrenie.

Příčiny z hlediska období, kdy k mentálnímu postižení došlo:

**příčiny prenatální,
příčiny perinatální,
příčiny postnatální.**

Etiologie MP – endogenní a exogenní příčiny

ENDOGENNÍ (vnitřní, organické)

Mentální retardace na podkladě genových mutací

Mentální retardace na podkladě chromozomových aberací

Aberace autozómů (Downův syndrom).

Aberace gonozómů (Turnerův syndrom, Klinefelterův syndrom).

EXOGENNÍ (vnější, environmentální) = působí od početí. Mohou být také spouštěčem zakódované patologie.

Teratogenní faktory (Vágnerová 2008):

**Fyzikální
Chemické
Biologické**

Etiologie MP – z hlediska období

PRENATÁLNÍ PŘÍČINY = před narozením dítěte.

vlivy hereditární (dědičné)

vlivy genetické

environmentální faktory

PERINATÁLNÍ PŘÍČINY = v období porodu a bezprostředně po něm.

POSTNATÁLNÍ PŘÍČINY = po porodu, do 2 let věku dítěte.

Systémy klasifikace nemocí či duševních poruch:

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů - MKN (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems - ICD)

Diagnostický a statistický manuál duševních poruch - DSM (Diagnostic and Statistical of Mental Disorders - DSM).

Mezinárodní klasifikace funkčnosti, postižení a zdraví (International Classification of Functioning, Disability and

Helth, ICF)

Klasifikace MP podle etiologie.

Klasifikace MP podle období, kdy MR došlo.

Klasifikace MP podle typu chování.

Klasifikace mentálního postižení

Systémy klasifikace nemocí či duševních poruch:

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů, desátá revize – MKN (*International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems - ICD*)

V současné době platí desátá revize (MKN – 10, ICD – 10).

Vydána v roce 1992, s platností od 1.1. 1993.

Mentální retardace je zařazena v kapitole V: Poruchy duševní a poruchy chování

Obor Psychiatrie F00-F99.

Oddíl Mentální retardace **F70-F79**.

Kvantitativní hledisko klasifikace mentální retardace!.

Klasifikace mentálního postižení – MKN-10 (ICD-10)

A/ druh postižení

F70 – F79 mentální retardace

B/stupeň postižení

F 70 Lehká mentální retardace

F 71 Středně těžká mentální retardace

F 72 Těžká mentální retardace

F 73 Hluboká mentální retardace

F 78 Jiná mentální retardace

F 79 Nespecifikovaná mentální retardace

C/ typ postižení (viz klasifikace MP podle typu chování)

eretický (nepokojný, dráždivá, instabilní),

torpidní (apatický, netečný, strnulý)
nevyhraněný.

Charakteristika jednotlivých stupňů MR

Lehká mentální retardace - LMR (IQ 69-50)

Etiologie: negenetické poškození plodu 10%, vlivy sociální a kulturní 30%, polygenní dědičnost 60%.

Psychomotorický vývoj:

JM a HM:

Proces učení:

Vnímání:

Pozornost:

Paměť:

Sebehodnocení:

Sebeobsluha:

Myšlení:

Řeč:

Emotivita:

Motivace a vůle:

Socializace:

Zařazení v povinné školní docházce:

Profesní příprava:

Pracovní návyky a dovednosti:

Výskyt:

Legislativní vymezení

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ze dne 24. září 2004, účinný od 1. ledna 2005. Novela – zákon č. 49/2009 Sb. – § 16 - kdo jsou žáci se SVP.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, účinná dnem vyhlášení 9. února 2005. Novela č. 116/2011 Sb.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, účinná dnem vyhlášení 9. února 2005. Novela č. 147/2011 Sb.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), novela č. 49/2009:

§ 16 Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (novela).

§ 18 IVP.

§ 36, §37 Plnění a odklad povinné školní docházky (novela).

§ 40 Druhy jiného způsobu plnění povinné školní docházky.

§ 42 Vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením.

§ 45 Stupně vzdělání (základní vzdělání, základy vzdělání).

§ 47 Přípravné třídy základní školy (novela).

§ 48 Vzdělávání žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami a s autismem (+ § 48a) (novela).

§ 51 Hodnocení výsledků vzdělávání žáků.

§ 115 – 120 Školská zařízení a školské služby.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných:

§ 3 Formy speciálního vzdělávání žáků se zdravotním postižením:

individuální integrace,

skupinová integrace,

škola samostatně zřízená pro žáky se zdravotním postižením,

kombinace forem.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných:

§ 5 Typy speciálních škol.

§ 6 IVP.

§ 7 Asistent pedagoga.

ČÁST TŘETÍ – Vzdělávání žáků mimořádně nadaných.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních:

§ 3 Školská poradenská zařízení:

**pedagogicko-psychologická poradna,
speciálně pedagogické centrum.**

Školská poradenská pracoviště (příloha č. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb.):

**výchovný poradce,
školní metodik prevence,
školní psycholog,
školní speciální pedagog.**

Systém kurikulárních dokumentů

Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (2001). Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky (2005, 2007).

Státní úroveň – Národní program vzdělávání a Rámcové vzdělávací programy (RVP).

Školní úroveň – Školní vzdělávací programy (ŠVP).

Manuály k tvorbě školních vzdělávacích programů

Speciálně pedagogické centrum (SPC)

Školské poradenské zařízení.

Dělí se podle druhu postižení ⇨ **SPC poskytující služby žákům s mentálním postižením.**

Součástí MŠ, ZŠ praktické, ZŠ speciální či samostatné zařízení.

Od 3 let do ukončení vzdělávání.

Činnost centra se uskutečňuje:

ambulantně,
návštěvy ve školách,
návštěvy v rodinách,
návštěvy v zařízeních.

SPC pro žáky s MP – standardní činnosti společné:

SPC pro žáky s MP – standardní činnosti speciální:

Vše ve vyhlášce č. 72/2005 Sb. ve znění pozdějších předpisů

Přípravné třídy základní školy:

Určeno pro (§ 47 školského zákona):

Přípravné třídy (§ 7 Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, novela 454/2006 Sb.):

Základní škola praktická

(dříve zvláštní škola):

představuje nejfrekventovanější edukační zařízení pro žáky s mentálním postižením,

Stupeň vzdělání: ZÁKLADNÍ VZDĚLÁNÍ.

Vzdělávací programy ZŠ praktické - vývoj:

Vzdělávací program zvláštní školy č.j. 22 980/97-22 (Vzdělávací program základní školy praktické), od 1.9. 1997, dnes pouze v 5.ročníku.

Alternativní vzdělávací program zvláštní školy pro žáky romského etnika, od 1.9.1998

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV - LMP) ⇒ ŠVP. Od 1.9. 2007 v 1. a 6. ročníku.

RVP ZV – LMP (2005, 2007):

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV - LMP):

Od 1.9. 2007 v 1. a 6. ročníku.

Školní rok 2007/2008 – 1. a 6. roč.

Školní rok 2008/2009 – 2. a 7. roč.

Školní rok 2009/2010 – 3. a 8. roč.

Školní rok 2010/2011 – 4. a 9. roč.

Školní rok 2011/2012 – 5. roč.

ZŠ praktická podle Vzdělávacího programu zvláštní školy:

Povinná školní docházka **9 let.**

3. stupně:

Nižší (1. – 3. ročník) – funkce adaptační, propedeutická (trivium), diagnostická.

Střední (4. – 6. ročník) – větší posílení všeobecně vzdělávacích předmětů.

Vyšší (7. – 9. ročník) – profesní příprava.

Učební plán (Vzdělávací program zvláštní školy):

Český jazyk.

Prvouka. Vlastivěda. Přírodověda.

Občanská výchova.

Dějepis. Zeměpis. Přírodopis.

Matematika. Rýsování.

Fyzika.

Chemie.

Hudební výchova.

Výtvarná výchova.

Pracovní vyučování.

Tělesná výchova (Zdravotní tělesná výchova ZTV).

Řečová výchova.

Doplňovací hodiny. Nepovinné předměty (Dramatická výchova).

RVP ZV a RVP ZV - LMP:

Část A (*Vymezení Rámcového vzdělávacího programu*),

Část B (*Charakteristika základního vzdělávání*),

Část C (*Pojetí a cíle základního vzdělávání, Klíčové kompetence, Vzdělávací oblasti, Průřezová témata, Rámcový učební plán*).

Části D - odlišnosti. RVP ZV v Části D upravuje *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, dále Vzdělávání žáků mimořádně nadaných, Materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky a Zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu*. RVP ZV – LMP v části D obsahuje pouze dvě poslední zmíněné kapitoly.

RVP ZV – LMP:

Příloha Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV – LMP) z roku 2005 představuje modifikaci RVP ZV, která respektuje sníženou úroveň rozumových schopností a odlišné fyzické a pracovní předpoklady žáků s lehkým mentálním postižením.

RVP ZV – LMP:

respektuje sníženou úroveň rozumových schopností žáků, jejich fyzické a pracovní možnosti a předpoklady,

vymezuje podmínky pro speciální vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením,

stanovuje cíle vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením,

vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo na úrovni, kterou by si měli žáci osvojit v průběhu základního vzdělávání,

podporuje přípravu na společenské a profesní uplatnění

RVP ZV – LMP:

specifikuje úroveň klíčových kompetencí, již by měli žáci s lehkým mentálním postižením dosáhnout na konci základního vzdělávání,

zařazuje jako součást základního vzdělávání průřezová témata,

umožňuje uplatňování speciálně pedagogických metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání a míru podpůrných opatření, s jejichž pomocí můžou žáci dosahovat výsledků, které odpovídají jejich maximálním možnostem

ZŠ praktická podle

RVP ZV - LMP:

Povinná školní docházka **9 let**.

2. stupně:

1. stupeň (1. – 5. ročník)

1. období (1. – 3. ročník)

2. období (4. – 5. ročník)

2. stupeň (6. – 9. ročník)

ZŠ praktická podle

RVP ZV - LMP:

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, důležitých pro rozvoj osobnosti a zapojení do běžného života. Klíčové kompetence tvoří základ pro celoživotní učení žáka a jeho vstup do pracovního procesu. Musí odpovídat individuálním potřebám žáka a vzájemně na sebe navazovat.

Kompetence k učení.

Kompetence k řešení problémů.

Kompetence komunikativní.

Kompetence sociální a personální.

Kompetence občanské.

Kompetence pracovní.

ZŠ praktická podle

RVP ZV - LMP:

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI (9) a příslušné vzdělávací obory:

Jazyk a jazyková komunikace (*Český jazyk a literatura, Cizí jazyk*).

Matematika a její aplikace (*Matematika a její aplikace*).

Informační a komunikační technologie (*Informační a komunikační technologie*).

Člověk a jeho svět (*Člověk a jeho svět*).

Člověk a společnost (*Dějepis, Výchova k občanství*).

Člověk a příroda (*Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis*).

Umění a kultura (*Hudební výchova, Výtvarná výchova*).

Člověk a zdraví (*Výchova ke zdraví, Tělesná výchova*).

Člověk a svět práce (*Člověk a svět práce*).

ZŠ praktická podle

RVP ZV - LMP:

VZDĚLÁVACÍ OBORY:

Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů tvoří:

očekávané výstupy (na konci prvního a druhého období)
učivo - strukturováno do *tematických okruhů*, prostředkem k dosažení očekávaných výstupů. Učivo je na úrovni RVP školám doporučeno a na úrovni ŠVP se stává závazné.

Jelikož podle RVP ZV očekávané výstupy vymezují způsobilost využívat osvojené učivo v praktickém životě, jsou v Příloze RVP ZV – LMP formulovány *podmínečným způsobem* a vyjadřují tak záměr pedagogického působení.

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA (6):

Jedná se o důležitý formativní prvek základního vzdělávání se silným výchovným aspektem, jež napomáhá rozvíjet osobnost žáka s lehkým mentálním postižením, a to především v oblasti postojů a hodnot.

Osobnostní a sociální výchova.

Výchova demokratického občana.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Multikulturní výchova.

Environmentální výchova.

Mediální výchova.

ZŠ praktická podle

RVP ZV - LMP:

RÁMCOVÝ UČEBNÍ PLÁN (RUP):

Vymezuje:

organizaci základního vzdělávání,

minimální týdenní časovou dotaci pro vzdělávací oblasti a jejich vzdělávací obory na 1. a 2. stupni,

disponibilní časovou dotaci,

celkovou povinnou týdenní časovou dotaci - v rámci

1. stupně na 118 hodin a v rámci 2. stupně na 122 hodin.

Vzdělávání osob s MP v rámci profesní přípravy:

Možnosti profesní přípravy jedinců s mentálním postižením:

Střední odborné učiliště (SOU), střední odborná škola (SOŠ).

Odborné učiliště (OU).

Praktická škola (PŠ) – dvouletá či jednoletá.

Odborné učiliště (OU):

Délka trvání 2 nebo 3 roky.

Obory:

Praktická profesní příprava

Praktická škola s dvouletou přípravou:

Určena pro:

Cílem je:

Učební dokumenty:

Praktická škola s jednoletou přípravou:

Určena pro:

Cílem je:

Odborné předměty:

Ukončení:

Možnosti dalšího vzdělávání osob s mentálním postižením:

Večerní školy.

Kurzy k doplnění vzdělání.

Celoživotní vzdělávání

Vzdělávání v období dospělosti.